

Zpráva o realizaci Regionálního akčního plánu pro střevli potoční (*Phoxinus phoxinus*) na Vysočině v roce 2022

Jana Matrková, AOPK ČR, RP Správa CHKO Žďárské vrchy

V roce 2022 proběhlo ověření výskytu střevle a kontrola stavu některých lokalit s výskytem střevle. Hlavním cílem bylo doplnění znalostí a aktualizace dat na vybraných lokalitách. Zároveň pokračovala péče o rybníček u Starých Hutí, který je ve správě AOPK a je významným biotopem střevle.

Ranský potok

Na Ranském potoce proběhlo v roce 2022 opakované prověření výskytu střevle pracovníky AOPK ČR (Ing. Josef Havelka, Ing. Václav Hlaváč). Orientační průzkum potvrdil výskyt střevle v dubnu a květnu. V srpnu potok opět vyschl, v suchém korytě zůstaly jen ojedinělé tůně s vodou. Na konci srpna se však průtok potokem začal obnovovat a již šest dní po pořízení fotek suchého koryta byly v tůních potoka pozorovány střevle. Hojný výskyt střevlí byl znovu potvrzen při podrobnějším průzkumu v září. Znovu se tedy potvrdila schopnost střevlí překonat epizody sucha. Poprvé jsme navíc doložili, že rekolonizace toku po obnovení průtoků je velmi rychlá – v řádu dnů.

Obr. 1: Suché koryto Ranského potoka, 19. 8. 2022. Foto J. Havelka

Obr. 2: Izolovaná tůň v suchém korytě Ranského potoka, 19. 8. 2022. Foto J. Havelka

V listopadu 2022 provedli pracovníci CHKO (J. Matrková, J. Havelka) prověření stavu Ranského potoka v celé délce od pramenných stružek až po jeho soutok s odpadem od Svobodného rybníku nad Novým Ranskem. V lesním úseku má potok přírodní charakter, střídají se zde proudné až peřejnaté úseky s menšími tůněmi a meandry. Pouze posledních cca 200 m lesem bylo koryto potoka v minulosti napřímeno, a napřímený je i potok v lukách. Místy bylo patrné ovlivnění potoka probíhajícím odumíráním lesů a těžbou (pád stromů do koryta, prosvětlování nivy). Na čtyřech místech provádí potok pod lesní cestou trubní propustky. Tři z nich bez jakýchkoliv stupňů, u jednoho z nich (druhá cesta od pramenů, cca 800 m pod prameny) je kolmý přibližně 10-15 cm vysoký stupínek. V blízkosti dvou propustků jsou také ručně vyskládané nízké hrázky z kamení. V celém lesním úseku jsou porůznu v toku přirozené překážky z kamení či dřeva. Tyto překážky jsou pro stěvli přinejmenším při běžných průtocích prostupné.

Obr. 3: Přirozený tok Ranského potoka v NPR. Foto J. Havelka, 11. 11. 2022

Obr. 4: Jeden z propustků na Ranském potoce s nízkým betonovým stupněm (cca 12 cm). Foto J. Matrková, 11. 11. 2022

Obr. 4: Napřímený úsek Ranského potoka v lese nad loukami, pod hranicí NPR. Foto J. Havelka, 11. 11. 2022

Obr. 4: Napřímený úsek Ranského potoka v louce pod lesem. Foto J. Havelka, 11. 11. 2022

Sázava - přítoky

1. Poděšínský potok

V roce 2021 jsme potvrdili výskyt střevle překvapivě vysoko na Poděšínském potoce – nad obcí Nížkov a v Poděšíně. Abychom ověřili, zda tato populace může komunikovat s řekou Sázavou, zkontrolovali jsme v r. 2022 migrační prostupnost Poděšínského potoka. Zároveň jsme ověřovali i stav biotopu střevle na tomto potoce, a to v celém úseku od pramenných stružek u rybníčka Špitál až po ústí potoka do Sázavy. Celý tok od Sázavy až po hráz Mlýnského rybníka v Poděšíně je pro střevli (přinejhorším omezeně, za vysokých stavů) prostupný. Populace zjištěná v r. 2021 v Poděšíně a Nížkově tedy patrně komunikuje s populací v Sázavě. Nejlepšími biotopy jsou přírodě blízké úseky toku v olšině nad Nížkovem a dolní tok potoka od soutoku s Rožkovým potokem až k Sázavě.

2. Mlýnský/Losenický potok

V březnu 2022 proběhl průzkum ryb na Mlýnském/Losenickém potoce u jezu ve Velké Losenici (AOPK ČR, J. Havelka, M. Černý). Střevle zde nebyla zjištěna, což odpovídá údajům z r. 2021 o jejím diskontinuálním výskytu na tomto toku.

3. Břevnický potok

V rámci projektu LIFE IP proběhl průzkum ryb v EVL Břevnický potok. Střevle byla zjištěna jen na spodním profilu nad ústím potoka do Sázavy, a to pouze 1 ks. Dva profily výše proti proudu byly bez potvrzení výskytu střevle. Příčinou jsou migrační bariéry na toku, které brání návratu střevle proti proudu potoka. Každopádně jde o nejnižší nález střevle na Sázavě a jejích přítocích v úseku mezi Žďárem nad Sázavou a Havlíčkovým Brodem (doposud to bylo u Simtam).

Včelnička a Hut'ský potok

Pracovníci AOPK ČR (zejm. Jiří Skála) průběžně prováděli kontroly a údržby na rybníčku u Starých Hutí, který je klíčovým biotopem střevle v tomto povodí. Část lesních porostů v okolí rybníčka, podlehla větrné kalamitě a v souvislosti se suchem a expanzí lýkožrouta očekáváme pokračování plošného rozpadu porostů. Proto hrozí pokles vydatnosti pramenů sytících rybníček a rychlejší zanášení rybníčka sedimenty z povodí. Tím ještě narůstá význam náhonu, který rybníček zásobuje vodou z potoka. Na podzim 2022 náhon zcela vyschl kvůli únikům vody netěsnostmi mezi kořeny. Nutné jsou proto průběžné kontroly a drobné opravy náhonu i rozdělovacího objektu. Při příležitosti přípravy nového plánu péče proběhlo jednání s LČR a návrh převedení práva hospodařit na náhonu z LČR na AOPK ČR. LČR s návrhem nesouhlasí, nicméně jsou si vědomi důležitosti náhonu a jsou ochotni nejen potřebné zásahy strpět, ale také se na nich podílet. Zároveň bylo s Krajským úřadem Kraje Vysočina domluveno rozšíření PP o hráz rybníčka – k přehlášení hranic dojde během jara 2023.

Martinický potok

V rámci projektu LIFE IP proběhl průzkum ryb v EVL Martinický potok (M. Švátora 2022). Střevle byla v souladu s předchozími zjištěními potvrzena pouze v úseku pod Martinickým rybníkem. Na profilu u Jiříček byla její početnost desítky jedinců, na profilu Jankovský mlýn byl však pouze jeden jedinec. Zdá se tedy, že špatný stav populace na potoce trvá.

Výchova a osvěta

Osvěta byla prováděna průběžně na jednáních Správy CHKO k akcím týkajících se vodních toků, účastníky jednání byly zpravidla obce, pracovníci vodoprávních úřadů, správci toků, zpracovatelé dokumentací a dodavatelé akcí. Aktivitu provedené v roce 2021 (monitoring střevle a aktualizace RAP) byly popularizovány v časopise Ochrana přírody (č 1/2022, vyšlo v únoru 2022).